

MiL ANYS

ORATORI, EN QUATRE QUADRES,
DEL MIL·LENARI DE SANTA MARIA D'IGUALADA,
PER A VEUS SOLISTES, COR i ORQUESTRA

Llibret d'Antoni Dalmau i Ribalta

Música de Valentí Miserachs i Grau

MiL ANYS

És amb joia i satisfacció que poso el punt final a la composició i orquestració d'aquest treball que, basat en l'excel·lent llibret d'Antoni Dalmau, crec adient que se'n digui "oratori en quatre quadres", i que no costaria gaire de realitzar en forma escènica. Tenia contret una mena de deute moral amb Igualada: a part de ser la nostra capital comarcal, tema que jo sempre he sentit profundament i que ja em va dur, de jove, a guanyar un premi als Jocs Florals de Mèxic amb un petit assaig sobre l'extensió de la comarca d'Anoia, tinc gravats fonamentals al cor els tres estius dels anys 1969-71 en què vaig exercir de vicari-organista de Santa Maria, al costat de l'inoblidable Mn. Genís Padrós i en companyia de sacerdots tan estimats com Mn. Joan Barat i el malaguanyat Mn. Miquel Soler, i en què vaig establir sòlides relacions amb moltes persones d'Igualada, algunes de les quals ja han passat a millor vida. I un fet em lliga particularment al nostre adorat Sant Crist, i és el d'haver estat mantenidor en els esplèndids Jocs Florals que se celebraren en 1990 en ocasió del IV Centenari del prodigi de la Suor de Sang.

Tant el sentia, aquest deute, que vaig tenir molt de temps damunt la taula, i des de fa molts anys, el text llatí de l'oratori *Benedictum Lignum* (Arbre beneït) que desitjava escriure en honor del Sant Crist. Ja sol passar que no tots els projectes arriben a realitzar-se; d'altres han quedat semblantment pel camí, com un poema també en honor del Sant Crist que no passà del terreny de les bones intencions, i en aquest cas la meua responsabilitat és compartida, puix que el text que també aleshores havíem demanat a l'amic Antoni Dalmau no arribà mai a prendre forma i figura. Finalment ha arribat per a tots dos l'hora de poder-ho rescabalar, satisfent així també el desig de molts igualadins que m'havien reclamat sovint la composició d'una obra d'aquestes característiques.

I crec que ho haurem fet amb escreix, afrontant una obra que, prenent peu del mil·lenari de la basílica de Santa Maria, col·loca la vida religiosa i espiritual de la nostra ciutat, que té com a punt central el prodigi del Sant Crist, en el context global de la història d'Igualada, que neix fa mil anys a recer de la humil capella de Santa Maria en una cruïlla de camins i que, arredossada en el seu temple, creix i es desenvolupa fins als nostres dies i amb les ales ben esteses per volar vers el futur. El nom de Santa Maria presideix de sempre la vida d'Igualada, i el mateix prodigi del Sant Crist va tenir com a conseqüència la construcció de l'actual temple de Santa Maria: "... i un alè gegantesc va bastir el temple gran" (quadre III). Però és que aquesta història global d'Igualada es col·loca en un cercle encara més gran, o sigui la història religiosa i espiritual del nostre país. Així, el quadre I celebra l'arribada del cristianisme a Catalunya, i se centra en la Tàrraco romana i en la persona del bisbe màrtir sant Fructuós. El quadre II esmenta les vicissituds subsegüents: guerres, invasions, destrucció i el perill de perdre la mateixa identitat cristiana: "*Què se'n farà de la fe que amarava la terra, / del batec vivent de la sang dels cristians?*". Però reneix l'esperança amb l'afaiçonament de la nostra nacionalitat.

L'autor del text volia —i amb prou raó— centrar el segon quadre en la persona de l'abat i bisbe Oliba, però l'autor de la música va suplicar que, per raons d'una seva dèria molt viva, ocupés el lloc central "*un altre home singular, procedent de les terres d'Occitània, (...) Gerbert d'Orlhac, futur papa de l'any mil*". No deixa de ser escaient, car, a part la presència de Gerbert a les nostres terres, sobretot a l'estudi de Vic, i el seu pes decisiu en la gestació de la nostra Europa, ell fou el papa d'ara fa mil anys, del mil·lenari, doncs, que nosaltres celebrem. El text bellíssim del somni de Gerbert —que sembla escrit per a ser comprès pels occitans, segons confessió del prof. Fèlix Daval—, ens duu de la mà a l'himne de la Catalunya naixent. Igualada té mil anys, com la Catalunya que nosaltres hem heretat, amb la seva llengua, una llengua "*que balbujeja i s'esbadella amb l'anhel de ser capaç de dir-ho tot*". Sens dubte que aquest serà un moment en què, amb la insinuació de temes del nostre himne nacional, la catalanitat dels igualadins vibrarà de valent.

L'excessiva semblança entre Fructuós i Oliba no m'ajudava gaire, d'altra banda, en la caracterització musical dels personatges. Gerbert esdevé un baríton líric, mentre que Fructuós és un baix amb totes les de la llei, patriarcal, venerable, auster. Vaig demanar a l'autor del llibret la introducció d'un personatge femení al tercer quadre, i ens va semblar que no podia ser altre que la noia Coloma, que he confiat a la mezzosoprano. El *cast* dels solistes es completa amb una soprano i un tenor que canten recitatius i àries, sense el rigor formal dels oratoris barrocs; ací es tracta, podríem dir, de *cantillene* de major o menor vol melòdic, segons les exigències del text i de l'acció. En el quadre IV els tres personatges canten en tercet, proposant cadascú el seu tema característic, i segueix un *concertato* a sis veus, al qual s'afegeixen la soprano, el tenor i el cor d'infants, esdevenint tots ells com una mena d'àngels d'Igualada, que exalcen el seu passat i propicien el futur. Cadascú canta el seu tema, en un teixit harmònic i contrapuntístic eixamplats, del qual jo mateix quedo parat.

El cor d'infants —semblantment a l'orgue— apareix en els quadres III i IV, i vol ser expressió pura de l'ànima col·lectiva de la ciutat. Proposa quasi exclusivament un petit tema festiu, amb paraules clau com "Santa Maria" i "Aqualata"; amb llicència de l'autor, he donat curs a un instint que sentia de forma misteriosa i pregona: posar en llavis dels infants l'inici del famós sonet de Mn. Cinto Verdager: "*Estima-la de cor, noble Igualada...*" Els nens canten també, bo i sencera (quadre IV), la tornada del bellíssim himne a Santa Maria: "*Del poble igualadí/sou Vós l'estel del dia*", etc.

Si el cor d'infants està format per dues corals infantils, el gran cor a veus mixtes és confiat a la "Coral del Mil·lenari", que aplegarà cantaires de diverses corals ciutadanes. Hi ha uns compassos del quadre III dedicats al cor d'homes de la Schola Cantorum, en senyal d'un antic agraïment. I què més bonic que sigui la Jove Orquestra Simfònica de l'Anoia (JOSA) qui executi l'oratori? Vint anys enrere no ho hauríem ni somniat! A aquests joves i valents músics, guiats amb entusiasme i competència per en David Riba, la meua admiració agraïda. Com també a la coordinadora Margarida Roca, a la Montserrat Rosset que ha preparat les corals i a l'organista de Santa Maria, Lluís Victori. I, en aquest capítol de regraciaments, no vull oblidar el meu alumne Luca Petrongari, músic exquisit, que ha

passat a l'ordinador tot el treball, partitures i material d'orquestra, interpretant els meus gargots amb una perícia esbalaïdora, fruit de molts anys de coneixença i familiaritat.

Parlant encara una mica de la temàtica musical, m'he servit, naturalment, de temes litúrgics i religiosos populars, les dues músiques davallades directament del cel, com deia el mestre Lluís Millet. I justament és ell l'autor príncep que jo cito musicalment. Són d'ell els *Goigs del Sant Crist* i l'*Adoració a les Cinc Llagues* que elaboro en el quadre III, com també l'*Himne a Santa Maria*, ja anunciat en el quadre III, i que esclata en tota la seva magnificència en el IV. Són evidents també les ressonàncies del *Virolai* montserratí en el cor final que clou el quadre IV i tot l'Oratori.

L'influx de Millet no s'acaba ací, però: hi ha un tema fonamental, diverses vegades insinuat en els quadres I i II, que és exposat tot sencer en el Moment Simfònic que fa de preludi al quadre III, i es pot dir que acompanya integralment els quadres III i IV, fonent-se sorprenentment amb els temes del Sant Crist i de Santa Maria; aquest tema és un cant popular de passió (l'oració a l'hort) i comença així: "*Un divino vull cantar/nom de Déu i de Maria*". Aquest tema l'he guardat al fons del cor anys i panys, i ja estava destinat a ser el pal de paller de l'oratori *Benedictum Lignum*. Jo l'he citat de memòria, car el recordava dels meus anys de seminari per haver-lo llegit en el recull tan interessant d'escrits del mestre Millet que té per títol *Pel nostre ideal*. Aquesta inefable melodia, i ara m'adono d'haver-ne alterat un xic el final tot citant de memòria, expressa tota la noble serenor de la passió de Crist, just com la nostra enyorada imatge, i per a mi és el tema de la redempció, de la plenitud, de la realització de les promeses i de les esperances. Aquest tema s'insinua ja des de l'Obertura, i acompanya expressions com: "*una llum ha resplendit*", *la bona nova tramunta els cims més alts*", "*la terra promesa*" i "*l'oreig venturós d'una esperança s'escampa*", i punteja sovint el somni de Gerbert, personatge acompanyat també per dos temes dels *Cants d'Auvèrnha*, elaborats per Josèp Canteloube: *Bailèro* i *Lo mieu cucut*. El "divino" acompanya també, en el quadre III, la processó de les generacions igualadines que desfilen cavalcant el ritme del rellotge de la història... Honor, doncs, al mestre Millet, carreu fonamental de la música religiosa i popular catalana i igualadina, creador junt amb un altre grandios músic de la nostra comarca, l'Amadeu Vives, de l'Orfeó Català.

Al quadre I, donant substància a la figura de sant Fructuós i dels màrtirs, hi sentireu temes de la seqüència gregoriana de Pasqua, el *Victimae paschali*. En la primera part del quadre II crea tota l'atmosfera arcaica medieval la citació dels *Goigs de Santa Llúcia*, confiada a la flauta. Goigs ben vius arreu del nostre país, clar exemple del mode de mi (*deuterus*). També sentireu, des de l'Obertura, una mena de tema cíclic que va rodant durant tot el I quadre, i que bé s'adiu a l'ambient tenebrós del començament i a l'evocació arcana dels primes temps del cristianisme. Aquest tema, junt amb un altre de primer mode que evoca l'arribada de la fe cristiana a Catalunya, torna al quadre II amb un caient estàtic i nostàlgic i, junt amb tots els altres temes esmentats, es retroba al preludi simfònic del quadre IV; ací, però, els temes són embolcallats d'una llum i una tendresa pasquals, que recorda un xic el famós "matí del divendres sant" del wagnerià *Parsifal*.

Tot això, sense voler ser exhaustius, cosa que seria impossible, pot ajudar una mica, potser, a la comprensió de l'obra, fins i tot un cop escoltada i, sobretot, si tindrem l'ocasió de sentir-la altres vegades, com vivament desitgem, i no sols en els enregistraments que se'n faran.

Acabo expressant el meu agraïment a la Comissió del Mil·lenari, que m'ha permès de poder deixar un petit monument (record) a Igualada, després d'haver ja escampat per la nostra comarca la música del Pessebre Vivent dels Prats de Rei (*Nadal*) i la dels Pastorets de Calaf i, ja fora de la nostra comarca, la Suite Manresana, en doble versió per a orgue i per a orquestra simfònica, i l'elaboració simfònico-coral de la Patum de Berga.

Als peus del Sant Crist i de Santa Maria humilio aquesta obra, que és una meva professió de fe i d'amor, tot esperant que pugui d'alguna manera contribuir a mantenir viva i a alimentar en el cor dels igualadins la "*torxa flamejant*" de l'heretatge pairal.

*Valentí Miserachs i Grau, prev.
autor de la música*

QUADRE I

COR Obertura

*"El poble que caminava en la fosca
ha vist una gran llum;
una llum ha resplendit
per als qui vivien
en el país tenebrós"* (Is 9, 1)

ÀRIA Soprano La bona nova arriba als confins de la terra

Enllà de les muntanyes i les valls
s'alça una albada d'esperança:
Déu s'ha compadit del seu poble
i ha enviat el seu Fill per salvar-lo.
La bona nova tramunta els cims més alts
i solca les mars més profundes,
penetra les contrades on es pon el sol,
arriba als confins de la terra coneguda.

RECITATIU *Tenor* **Tàrraco, ciutat de pau**

La petjada de Roma s'ha apoderat del vell terror
que s'estén entre el mar i la neu de les muntanyes,
allí on les vinyes s'enfilen rost amunt pels bancals
i les oliveres mostren la seva fulla argentada.
El trepig de les legions s'amoroseix ran de l'aigua,
allí on Tàrraco mostra l'esplendor dels seus casals,
la grandesa dels seus monuments i els seus temples,
la bellesa de les seves vil·les, la pau dels seus carrers.
Aquí germinarà la llavor dels seguidors del Crist ressuscitat,
aquí es vessarà la sang generosa dels seus màrtirs.
De Fructuós, el bisbe estimat pel seu poble,
ressonen encara dintre nostre els mots de comiat.

ÀRIA **L'adéu de Fructuós, el bisbe màrtir**

FRUCTUÓS Adéu, ciutat que has fet la llum dels meus dies,
adéu, turó suau, adéu mar encalmada.
Sis dies fa que us contemplo entre reixes,
sis dies que em preparo per a l'hora darrera.
No ploreu, germans estimats, que jo no ploro,
no patiu per mi, jo mateix em descalço;
no temo la mort que m'espera a l'arena,
ans em deleixo per petjar la terra promesa.
No m'espanta el foc que haurà de consumir-me,
car sé que l'Esperit caminarà entre les brases.
Adéu, germans, no patiu per la feblesa d'una hora;
no us quedareu tots sols: el Senyor us acompanya.
Adéu, turó suau, adéu mar encalmada.

COR Oh màrtirs benaurats, provats al foc com l'or preciós:
dempeus heu obtingut al cel un lloc de glòria,
dempeus a la dreta de Déu!

QUADRE II

ÀRIA *Soprano* **El vell ordre s'esvaeix**

El temps va llaurant la vida dels homes
per solcs incerts, per camins inesperats.
Pobles del nord trepitgen les vies romanes,
nous estrats enterren les velles cultures

i tot sembla perdut per sempre més;
poderós, se'n ve del sud l'embat dels sarraïns.
Quin món sorgirà de la nit de les tenebres,
quin demà viuran per ventura els nostres fills?
Què se'n farà de la fe que amarava la terra,
del batec vivent de la sang dels cristians?

RECITATIU *Tenor* **Pau i treva**

Fa temps que la pau s'ha allunyat de casa nostra,
que els homes moren, que els pobles es dessagnen,
arrossegats pel flagell terrible de la guerra.
Quan vindrà el dia que el profeta anunciava,
quan restaran les espases dins la beina?
Oliba, abat i bisbe, proclama la treva de Déu
i l'oreig venturós d'una esperança
s'escampa per les terres dels comtes
a migjorn del Pirineu.
I un altre home singular,
procedent de les terres d'Occitània,
deixa el seu rastre entre nosaltres:
és Gerbert d'Orlhac,
futur papa de l'any mil.

ÀRIA **El somni de Gerbert**

GERBERT

O terres estimades, germanes de les meves,
que m'heu donat a conèixer tot el que jo sé,
de vosaltres he après la ciència del món àrab,
l'esplendor d'un temps de prodigis tan curull.
Qui pogués unir els esperits en una sola garba
en el clos amic del vostre casal acollidor,
agermanar les llengües, les races i els pobles
en un clam de concòrdia que s'enfili cel amunt.

COR **Un país que neix: Catalunya**

Un país nou es deixondeix entre muntanyes,
ningú no ho sap, però a les palpentes fa camí;
una llengua balbujeja i s'esbadella,
amb l'anhel de ser capaç de dir-ho tot.
Un sol cor, una sola fe, una parla sola,
en el concert de tots els pobles una veu.
Un sol cor, una sola fe, una parla sola,
en el concert de tots els pobles una veu.

QUADRE III

ARIOSO **Aqualata**

Cruïlla de camins,
recolze del riu,

torre de defensa
i una capella humil:
Santa Maria.
Conca encerclada,
glop de cases,
eixam de carrers,
un pany de muralla,
un xic de terra campa
i un coster de vinya bona:
Aqualata! Aqualata!
La vila ha obert els ulls:
una llavor i una esperança,
la penyora segura d'un demà.

COR El pas lent de les centúries

El poble s'arrecera al voltant de l'església
quan la campana toca a missa major.
La vila s'ha fet gran i la gent s'adelera
als clots, al teler, al mercat i al molí.
Reis i nobles, batlles, clergues, vilatans,
tots enfilen el pas lent de les centúries.
Igualada segueix la reguera de la història
amb l'esperit amatent, i un sol batec.

RECITATIU El testimoniatge de Coloma

En una vila trasbalsada per la pesta
sorgí de sobte un prodigi inefable.
Coloma, una noia humil que feia de criada,
fou la primera de tenir-ne la visió.

ÀRIA La suor de sang

COLOMA Rere el prodigi, quin designi s'amagava?
Oh poble creient més enllà de la raó!
La imatge humil del teu sant Crist es trasmudava,
suor de sang cobria el front del teu Senyor!
L'antiga vila va sortir-ne trasbalsada
i un alè gegantesc va bastir el temple gran.
I encara avui, en les entranyes d'Igualada,
la fe es nodreix d'aquella torxa flamejant.
COR Oh signe colpidor de la suor de sang!
I encara avui, en les entranyes d'Igualada,
la fe es nodreix d'aquella torxa flamejant.
Oh signe colpidor de la suor de sang!

QUADRE IV

ÀRIA Mil anys

GERBERT Mil anys han passat d'aquesta nostra història.

COLOMA Mil anys de la capella humil, Santa Maria,
mil anys d'un poble arredossat prop del seu temple.
FRUCTUÓS Mil anys de fe, de testimoni, de ferment.
GERBERT Vacil·lant, el món ha seguit una llarga singladura.
COLOMA a vila ha estès les ales i ha esdevingut ciutat.
FRUCTUÓS Com un riu cabalós ha revingut la fe heretada,
fruits abundosos ens ha lliurat l'arbre pairal.
COLOMA Mil anys, molts camins, un sol poble: Santa Maria!

COR Himne final

Hi ha una llum que guia sempre els nostres passos,
una llum en nostres cors ha resplendit,
és l'amor que ens agermana en els seus braços,
és la fe que ens il·lumina dins la nit.
Hem arrelat en una pàtria antiga,
som hereus dels avatars del temps passat,
bevem les deus d'aquesta terra amiga
a l'empara dels turons de Montserrat.
Però amb goig acollirem el que ens espera
i el futur que construïm a cada instant;
sigui aquest temple la llar que ens arrecera,
Santa Maria l'estel que ens va al davant.

Antoni Dalmau i Ribalta,
autor de la lletra